

Balalaeva O.Yu.

FORMATION OF METHODS OF TEACHING LATIN IN HIGHER PROFESSIONAL EDUCATION

Article is devoted to the formative period of teaching Latin in Ukrainian and Russian higher educational establishments in the early twentieth century. Revival of Latin as a separate discipline in higher education after Revolution (1917) was accompanied by many problems. Approaches to creation of the first courses of this discipline for medical and veterinary students are described; the conceptions of Latin textbooks and manuals for institutes of higher education are analyzed.

Key words: Latin, methods, approaches, textbooks and manuals.

УДК 37.013.8

Білецька І.О.*

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У США

У статті мова йде про особливості розвитку мовної освіти у Сполучених Штатах Америки у XVI – на початку XXI століття. З'ясовано, яке місце займала іноземна мова як дисципліна в навчальному процесі в середній школі в різні історичні періоди. Проаналізовано результативність проведення американським урядом освітніх реформ щодо навчання іноземних мов на сучасному етапі розвитку країни.

Ключові слова: етапи розвитку, мовна освіта, іноземна мова, двомовне навчання, середній навчальний заклад.

На шляху до свого становлення система освіти кожної країни проходить певні етапи, вбираючи в себе всі особливості тієї чи іншої епохи, відповідаючи вимогам того чи іншого періоду, стимулюючи розвиток країни, будучи основним осередком прогресивних ідей. Політика американського уряду в галузі мовної освіти в різні періоди розвитку країни є цікавою і корисною для нашої відносно молодій держави, яка провадить власну мовну політику також в умовах полікультурного середовища. Тоді як українська мова є державною, в Україні поширеною є і російська мова, впроваджується загальне вивчення у школах англійської та інших іноземних мов.

Специфіка розвитку і реформування американської середньої школи в цілому є предметом дослідження багатьох російських і вітчизняних науковців, зокрема О. Джуринського, Г. Дмитрієва, З. Малькової, Л. Пуховської, О. Русанової, А. Сбруєвої. Такі дослідники, як О. Зіноватна, О. Першукова розглядають державну мовну політику США в контексті навчання іноземних мов, Т. Боднарчук, О. Літвінов, Л. Товчигречка аналізують моделі білінгвальної освіти в теорії та досвіді діяльності сучасної школи Сполучених Штатів. Що стосується американських учених, то серед них можна виділити К. Бузеллі, Б. Джонстона, Д. Едварда, які у своїх роботах висвітлювали історичні особливості розвитку шкільництва в Америці, а У. Вайт, А. Ленкер, Т. Осборн, І. Пуфал вивчають мовну політику в країні та її вплив на навчання іноземних мов.

У своїй статті ми ставимо за мету виділити особливості розвитку мовної освіти у Сполучених Штатах Америки у XVI – на початку XXI століття та з'ясувати значення, що надавалось вивченню іноземної мови як навчальної дисципліни у зазначений період.

Якщо говорити про початок американського шкільництва, то варто зазначити, що воно виникло задовго до утворення Сполучених Штатів Америки. 1503 року разом з Христофором Колумбом до Нового Світу прибули іспанські священики, а 1523 року було відкрито першу школу. Монахи і священики вивчали корінні мови та навчали місцевих дітей читання, письма, арифметики, співу та катехізису. Іспанськими

* Білецька І.О.*

місіонерами такі школи відкривалися повсюди аж до 1873 року.

Початок XVI століття характеризувався заснуванням іспанцями шкіл для дітей корінного населення та для своїх власних у колоніях на тих територіях, де зараз розташовані штати Флорида, Луїзіана, Техас, Нью-Мехіко, Аризона, Каліфорнія, Оклахома, Небраска і Канзас. У цих школах пропагували іспанську мову, культуру та цінності.

З 1620 року діти перших поселенців Массачусетсу також навчалися письма, читання, арифметики, релігійних дисциплін. Перші «латинські» граматичні школи, в яких навчалася привілейована молодь, з'явилися у середині XVII століття.

Саме на цей період припадає перший випадок прояву двомовної освіти у Сполучених Штатах, пов'язаний із польськими іммігрантами у перших постійних англійських поселеннях Вірджинії, що зараз є територією США. Поляки постачали оброблені скляні вироби та смоли, яка використовувалась у кораблебудуванні. Коли члени парламенту засідали 1619 року, права поширювалися лише на англійців. Поляки в свою чергу піднялися на перший офіційно зафіксований у Новому Світі страйк. Через надзвичайну потребу в їхній продукції вони отримали «права англійців» і заснували перші двомовні школи, в яких навчальні предмети вивчалися англійською та польською мовами. Починаючи з цієї першої історично задокументованої події, двомовна освіта у тій чи іншій формі стала функціонувати у США.

1635 року було засновано Бостонську латинську класичну школу, яка дала початок розвитку середньої освіти у Сполучених Штатах. За принципом організації вона була аналогічною до Англійської граматичної школи. Складовими шкільної програми були англійська та грецька мови, а також значна увага приділялась вивченню латинської граматики. Учні вчилися читати й обговорювати латинською мовою праці Цицерона та Овідія, а грецькою мовою вивчалися твори Сократа і Гомера. У цьому ж році було засновано першу школу у Вірджинії. У цілому до 1640 року у США функціонувало всього сім шкіл [5].

Слід зазначити, що 1642 року Верховним судом Массачусетса було прийнято закон, який вимагав від певної особи проведення опитування батьків та вчителів щодо того, якою мовою має відбуватись навчання їхніх дітей та учнів.

Перші кроки до обов'язкової освіти були зроблені 1642 року через прийняття у Массачусетсі Закону, який вимагав від дітей знання релігії і навичок читання. Відповідно до нього батьки, які вважалися на той час найкращими вчителями, повинні нести відповідальність за отримання дітьми базових знань. Якщо ж дитина не вмiла належно читати і писати, її слід було відправити туди, де б вона могла набути необхідних знань. Проте у цьому законі не говорилося про створення шкіл. Це було зроблено пізніше [3, с. 188-189].

Тривалий час освіта у США була приватною справою. Проте чимало державних діячів, серед яких варто назвати Бенджаміна Франкліна, Бенджаміна Раша, Самюеля Нокса, Джорджа Вашингтона, Джона Лея і Томаса Джефферсона, підкреслювали вагому роль освіти в майбутньому держави. 1753 року Б. Франклін виступав за піднесення ролі англійської мови, особливо серед німецького населення Пенсільванії, пропонуючи проводити американізацію через освіту.

1795 року палата представників Конгресу США постановила друкувати закони, акти й нормативні документи не тільки англійською мовою, а ще й німецькою. Але пізніше, через надзвичайну потребу консолідувати американський народ, який постійно поповнювали мігранти з різних країн, ситуація дещо змінилася.

Наприкінці XVIII століття через різноманіття мов і релігій серед іммігрантів колоніальний уряд змушений був дозволити відкриття шкіл з різними мовами

викладання. Навчання іноземних мов у США почалось у колоніях уздовж східного узбережжя, де відбувалося ретельне і систематичне вивчення латинської мови. Переселенці з Франції та Німеччини заснували власні приватні школи, де їхні діти вивчали французьку і німецьку мови.

Протягом XVIII століття францисканські місіонери на території від Каліфорнії до Техасу використовували місцеві мови у перекладі та навчанні корінних американців катехізису.

Закон Картера (Carter's law), прийнятий у 1827 році, вповноважував громадськість утримувати середню школу, він також міг стати моделлю для інших штатів, у яких учням хотіли б дати ґрунтовніші знання. За цим законом міста з населенням 4000 осіб повинні були ввести у навчальні плани курси загальної історії, риторики, логіки, латинської та грецької мов.

Нові припливи іммігрантів до Сполучених Штатів відбулися у 1830 та 1848 роках, що було спричинено революцією в Німеччині та в інших частинах Європи. З огляду на це в 50-х роках XIX століття в багатьох великих містах школи запровадили викладання німецької мови, хоча латинська та грецька зберегли своє домінуюче значення. Поряд із цим англійська мова почала набувати статусу загальнодержавної, хоча й залишилась іноземною для частини населення.

До середини XIX століття у приватних і громадських двомовних школах вивчалися такі рідні мови, як чеська, французька, норвезька, німецька, іспанська та шведська. Штат Огайо 1839 року вперше прийняв закон про двомовну освіту, дозволяючи, на прохання батьків, навчання німецькою та англійською мовами. 1847 року штат Луїзіана ввів аналогічний закон щодо французької та англійської мов, а Нью-Мехіко 1850 року – щодо іспанської та англійської. До кінця XIX століття значна кількість штатів прийняла схожі закони. Багато інших місцевостей упровадили двомовне навчання без державних санкцій – наприклад, щодо голландської, італійської, польської, чеської мов.

У другій половині XIX століття зростає цікавість американського населення до вивчення французької мови, оскільки лідери боротьби за незалежність від Англії були франкофілами. Навчання французької мови здійснювалось у приватних школах. Війна за незалежність піднесла французьку мову до статусу найпопулярнішої іноземної мови у приватних школах, розташованих уздовж Атлантичного узбережжя, окрім Флориди. Проте престиж цієї мови впав після розгрому Франції Німеччиною у 1870-1871 роках.

1883 року в Сполучених Штатах було засновано Асоціацію сучасних мов Америки, але це мало незначний вплив на розвиток навчання іноземних мов у навчальних закладах у першому десятиріччі XX століття.

У XIX столітті найбільш вживаною мовою на сході залишилась французька, у Пенсільванії та на середньому заході – німецька, у Флориді, на південному заході і на заході – іспанська. Дві війни у XIX столітті (війна з Мексикою (1848), іспансько-американська війна (1898)) спричинили зростання інтересу до культури Іспанії та вивчення мови цієї країни.

Початок XX століття характеризується зростанням кількості італійців у найважливіших американських містах уздовж узбережжя Атлантичного та Тихого океанів, у північних і центральних штатах. Проте італійська мова не стала провідною іноземною мовою, яка б вивчалася у навчальних закладах. Найбільша зацікавленість до вивчення італійської мови була виявлена у 30-х роках, але вона почала спадати після виступу Італії союзницею Німеччини у Другій світовій війні.

На початку XX століття у деяких штатах можна було вивчати лише англійську мову, а інші мови (латинську, грецьку) – переважно в приватних навчальних закладах. І тільки 1923 року Верховним Судом США було скасовано ці заборони.

Також можна констатувати, що у цей час близько 600000 учнів початкових шкіл (державних та приходських) навчалися частково або повністю німецькою мовою, що становить 4 % усіх американських дітей початкових класів. Цей показник перевищує відсоток тих дітей, які на сьогодні навчаються за іспано-англійськими програмами, оскільки донедавна німецька мова мала статус домінуючої мови.

Аналіз теоретико-методичних джерел засвідчує, що з 1900 до 1917 року вивчення іноземних мов у США обмежувалося німецькою і французькою, частково – італійською та іспанською мовами. Вступ Сполучених Штатів до війни проти Німеччини 1917 року спричинив оголошення викладання німецької мови поза законом законодавствами 22 штатів.

На рівні всієї країни стала гострою і відчутною потреба населення користуватися іншими, крім англійської, мовами. Так, журнал «The American journal of education», що висвітлював проблеми американської освіти, у 1900-1910 роках надрукував низку статей, у яких мова йшла про заміну грецької та латинської мов на європейські мови. Комерційні інтереси багатьох американців на Кубі, Філіппінах та в Мексиці потребували знань іспанської мови, але вивчити її можна було здебільшого приватно, а не в державних школах.

1920 року 28 % середніх шкіл США запропонували німецьку як іноземну, 11 % – французьку і тільки 2 % – іспанську. Причина малої кількості тих, хто вивчав іспанську в середніх школах, крилася передусім у зневажливому ставленні представників англосаксонської більшості американського суспільства до громадян Іспанії, Мексики та інших центральноамериканських країн [2, с. 105].

До середини 20-х років двомовне навчання значною мірою переставало функціонувати по всій країні. Навчання лише англійською мовою продовжувало бути нормою для учнів, чією рідною мовою не є англійська, допоки негативні результати цього вже не можна було ігнорувати. Діти, які досконало не володіли англійською мовою і навчалися там, де навчання відбувалося лише англійською, мали значно нижчий рівень знань і швидко кидали школу.

Після Другої світової війни розпочалося вивчення китайської, японської, португальської та російської мов на рівні спеціальних програм. З відкриттям американських центрів у Болоньї, Флоренції та Римі зріс інтерес до італійської культури і відповідно – італійської мови як іноземної.

На початку 50-х років ХХ століття у доповіді ЮНЕСКО вимагалось забезпечити дітей різних країн світу освітою рідною мовою, що посилило увагу до навчання етнічних та расових меншин у США. Починаючи з 1959 року, громадські школи в Маямі запровадили двомовні програми.

Ситуація загострилась у кінці 60-х років, коли відбулося посилення боротьби мільйонів американців, які належать до етнічних меншин (американських індіанців, американців мексиканського походження, пуерторіканців), за збереження національної культури, мови, вірувань. З огляду на це державний апарат США не міг не здійснити реформи в освіті.

Національні меншини вимагали змін умов навчання та введення у школах з національним контингентом викладання рідною мовою. Протягом 1964-1974 років було прийнято низку законів на користь національних меншин. Зокрема 1964 року почав функціонувати «Закон про громадянські права», відповідно до якого заборонялася расова дискримінація в будь-яких сферах громадянського життя. 1968 року, прийнявши статтю VII Закону про початкову і середню освіту або, неофіційно, Закон про двомовну освіту, Конгрес уперше узаконив двомовну освіту, що уможлиблювало іммігрантам отримувати освіту рідною мовою.

Закон про двомовну освіту забезпечив федеральне фінансування на підтримку місцевих шкільних округів у їхній спробі здійснювати навчання корінними мовами. Більшість штатів підтримали федеральний уряд, прийнявши свої власні закони про двомовну освіту або хочаб скасувавши кримінальне покарання за використання інших мов у навчальному процесі.

Незабаром після прийняття Закону про двомовну освіту Верховний Суд визнав, що залишати учнів, які досконало не володіють англійською мовою, у класах, де навчання відбувається лише англійською, – це просто «знуцання над народною освітою», яка має бути однаково доступною для всіх. Рішенням Суду у справі «Лав проти Ніколса» вимагалось, щоб школи прийняли необхідних заходів із метою подолання мовного бар'єру, який перешкоджав успішному оволодінню дітьми навчальної програми. Конгрес одразу ж ухвалив цей принцип, прийнявши 1974 року Закон про рівні права в освіті.

Ні Закон про двомовну освіту, ні рішення Суду не пропонували жодної конкретної методології для навчання школярів, які досконало не володіють англійською мовою. Тобто не було федерального наказу про двомовну освіту (хоча в деяких штатах такий мав місце в окремих випадках). Закон про громадянські права вимагав лише наявності навчальних програм, що пропонують однакові освітні можливості для дітей, які добре не знають англійської мови. Штатам або шкільним округам, які порушували громадянські права, загрожували серйозні санкції, зокрема втрата всіх федеральних фінансувань на освіту.

Федеральні витрати на двомовну освіту збільшилися з 7,5 млн. 1968 року до 150 млн. 1979 року. У цьому ж році Верховний Суд США сприяв подальшому розвитку двомовної освіти, постановивши, що школи Сан-Франциско порушили права дітей мовних меншин, тому що ті навчалися в одному класі з іншими учнями без спеціального навчального забезпечення. У зв'язку з цим вимагалось, щоб школи надавали послуги на підтримку тих учнів, які вивчають англійську мову, хоча у жодній з них не було визначено, який тип освітньої програми необхідно впроваджувати. Таким чином, і двомовні, і одномовні програми функціонували після прийняття Закону і постанови Суду.

У другій половині 70-х років у галузі білінгвальної освіти відбулися значні зміни. З 1976 року Відділом громадянських прав було укладено понад 400 угод з місцевими шкільними округами про надання навчальних можливостей тим учням, для яких англійська мова була нерідною [1].

Як свідчать факти, у 80-х роках ХХ століття в американському суспільстві був поширений рух «За єдину англійську мову» (English-only movement), який, на жаль, виявляє свою активність і сьогодні.

2001 року Закон про двомовну освіту був обмежений новою федеральною освітньою політикою. Конгрес США прийняв закон «Жодної дитини поза увагою» (No Child Left Behind), який підтверджував статус іноземної мови як загальноосвітнього предмета базового навчального плану, але не виступав на підтримку учнів, що вивчають рідну мову, оскільки підкреслював значущість лише англійської мови.

На початку 2006 року президентом Дж. Бушем було оголошено про новий проект під назвою «Стратегічне навчання іноземних мов в інтересах національної безпеки». Цей проект було ухвалено Державним департаментом і перейменовано на «Лінгвістичну ініціативу». У ньому зазначено заходи, спрямовані на вивчення американцями іноземних мов, які є важливими з огляду на зовнішньоекономічні інтереси США, – китайської, арабської, фарсі, гінді та російської [2, с. 107].

У 2007-2008 роках Департамент освітніх та дослідницьких програм виділив кошти Американській агенції з досліджень і статистики для проведення аналізу якості навчання іноземних мов у близько 5000 державних і приватних школах США. До такого інспектування було залучено вчителів, викладачів іноземних мов та керівників навчальними закладами, які мали на меті визначити кількість мов, які вивчаються у школах, проаналізувати навчальні програми і плани, визначити особливості навчального процесу та вимоги до підготовки та перепідготовки вчителів, вивчити результати проведення освітніх реформ щодо навчання іноземних мов.

Результати здійсненого аналізу показали, що фактично у більшості середніх навчальних закладів вивчаються іноземні мови, але цей предмет не є основним, а може бути факультативним або на вибір, тобто не всі діти опановують ту чи іншу іноземну мову. До того ж учні шкіл у районах з низьким соціально-економічним статусом та у сільській місцевості мають значно менше можливостей для вивчення іноземних мов. У звіті інспекції також зазначалося, що приватні початкові заклади пропонують вивчення іноземних мов утричі частіше, ніж державні [2, с. 108-109].

Проведене інспектування вказує на такі позитивні тенденції: 1) значне збільшення як у початкових, так і середніх школах мовних класів для учнів, чиею рідною мовою не є англійська; 2) більше вивчення невідоміючих мов: японської на початковому рівні та японської і російської на середньому рівні; 3) 1997 року значно більший відсоток шкіл використовував навчальні матеріали на базі комп'ютерних технологій; 4) підвищення рівня перепідготовки педагогічних працівників початкових і середніх шкіл; 5) більше використання мови, що вивчається, під час занять учителями середніх класів; 6) близько половини шкіл, які пропонують вивчення іноземних мов, засвідчили, що їхні вчителі знайомі з національними або державними мовними стандартами і відповідно до них змінили свої навчальні плани.

Отже, незважаючи на низку позитивних змін, на сучасному етапі розвитку іншомовної освіти все ще існує потреба у мовних програмах, за якими б навчання тривало протягом усіх 12 років перебування учнів у школі і які б навчали на лінгвістичному та культурному рівні успішно спілкуватися як у межах Сполучених Штатів, так і за кордоном. Добре відпрацьовані програми навчання іноземних мов, а також інтенсивне навчання, яке має на меті здобуття високого рівня знань мови, як це окреслено в національних стандартах, є швидше винятком, ніж правилом на обох рівнях – початковому і середньому. Розробка змісту вищезгаданих мовних програм має стати предметом подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Гершунский Б.С. Философия для образования XXI века / Б.С. Гершунский – М.: МПСИ, 1998. – 432 с.
2. Першукова О.О. Державна мовна політика США з навчання іноземних мов у контексті формування світогляду школярів / О.О. Першукова // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 3 (72). – С. 103–112.
3. Meyer A.E. An educational history of the Western World / A.E. Meyer. – New York: Mc Graw-Hill Book Co., 1965. – 516 p.
4. National Center for Education Statistics: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nces.ed.gov>
5. Ruskin T. The opening up of American education / T. Ruskin. – Lanham: University Press of America, 1983. – 146 p.

Билецкая И.А.

ИСТОРИЧЕСКАЯ РЕТРОСПЕКТИВА РАЗВИТИЯ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В США

В статье речь идет об особенностях развития языкового образования в Соединенных Штатах Америки в XVI – в начале XXI века. Определено место иностранного языка как дисциплины в учебном процессе в средней школе в разные исторические периоды. Проанализирована результативность проведения американским правительством образовательных реформ относительно изучения иностранных языков на современном этапе развития страны.

Ключевые слова: этапы развития, языковое образование, иностранный язык, двуязычное обучение, среднее образовательное учреждение.

Bilets'ka I.O.

HISTORICAL RETROSPECTIVE OF THE DEVELOPMENT
OF THE FOREIGN LANGUAGES EDUCATION IN THE USA

The article is devoted to the developmental peculiarities of linguistic education in the United States of America in the XVI – at the beginning of the XXI centuries. The role of foreign language instruction in general school has been distinguished in different historical periods. The results of educational reforms according to foreign language learning suggested by American government in contemporary time have been underlined.

Key words: periods of development, linguistic education, foreign language, bilingual education, general school.

УДК 37.022:001.53

Жосан О.Е.*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКІЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
У 60-Х – 80-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Подаются основні результати дослідження тенденцій розвитку вітчизняної навчальної літератури для загальної середньої освіти у 60-х – 80-х роках минулого століття та аналіз здобутків підручничокознавства й навчального словникарства.

Ключові слова: шкільна навчальна література, підручник, посібник, функція навчальної літератури, підручничокотворення, підручничокознавство, словникарство.

Важливість історико-педагогічних досліджень вітчизняної освіти й зокрема навчальної літератури є беззаперечною. Цікаві, оригінальні, науково обґрунтовані ідеї з минулого збагачують сучасні підручничокознавство й словникарство, є джерелом нових ідей, теоретичних положень [2, с. 4]. Це є особливо актуальним зараз, у період реалізації реформи освіти згідно з її новою парадигмою. Сьогодні для школи потрібна навчальна література, що здатна не лише підтримати інтерес до навчання, але й викликати в учнів бажання займатися дослідницькою діяльністю.

Сучасні українські науковці (Р. Арцишевський, В. Бевз, Л. Березівська, Т. Бойченко, Н. Бібік, М. Бурда, Н. Буринська, І. Гудзик, О. Данилевська, Н. Дічек, Ю. Завалевський, Г. Касьянов, О. Коваленко, Я. Кодлюк, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Н. Матяш, О. Савченко, І. Семперович, Ю. Терещенко, О. Топузов, А. Фурман та ін.) досліджують проблеми створення сучасного підручника для загальноосвітньої школи. Більшість із них з розумінням ставляться до вивчення історичного аспекту підручничокотворення, вбачаючи в цьому можливість використання позитивного досвіду вчених і практиків.

* © Жосан О.Е.*